

«Саха сирэ» дьаһаны 21 күнүгэр «Хажытмыз дуу, Кыыс Амма» дьэи ыстатыйа тахсыбыта. Онно Амма өрүс экологиятын харыстааһыҥҥа тирээт турар проблемалары автор туруорбута аабааччылар сэһэриилэрин ылан, кини кэспэтиһин тэһийдэ. Чурапчы, Таатта, Амма оройуонун олохтоохторунан, хаһыат аабааччыларыннан айылба харыстабылын, ойуур хаһаайыстыбатын үлэһитэрин ааттарыгар редакцияга элбэх этиилэр, сүбэлэр, санааны атастаһыылар кииртэлээттиэр. Итинтэн сорохторо хаһыатка бэчээттэнэн, аабааччылар дүүлүргүгэр таһаарылына, сорохторо тустаах тэрияттэлэринэн, министерстволарынан ымытылан, дьаһал ылаттарыга, кэспэтиһигэ, быһаартарыга сылдьаллар. Амма экологиятын харыстааһыҥҥа биэр саамай сүрүн, уталыппакка быһаарылылары эрэйэр проблеманан өрүс баһыгар маһы кэрдиини тохтотору автор бэйэтэ ыстатыйатыгар туруорбута. Ити боппурус хайдах быһаарылыныа? Амма өрүс экологиятын харыстааһыҥҥа бу биэр саамай сүрүн, тустаах боппуруоһу тула биһиги корреспондентимиз Экология уонна айылбатын харыстааһын министриин солбуйааччы, ойуур хаһаайыстыбатын управлениетин начальнига Николай Николаевич Кондратьевы кытта бэсиэдэлэстэ.

Экология уонна айылбатын харыстааһын министрин солбуйааччы, ойуур хаһаайыстыбатын управлениетин начальнига Н.Н.Кондратьевы кытта бэсиэдэ-лэһини

тарбастылар. Тимир суол кэлиэр диэри манна маһы кэрди таһаарыллыбат туруктаах. Билигин биһиги маһы кэрдиини Томмот өртүгөр көҥүлүүбүт. Томмоко баар «Якутлес» промхоһа бэйэтин территориятыгар кэрдэригэр сөптөөх мастаах. Онон кини Амма баһын диэки кэлэр былаана суох. Ааспыт өртүгэр Амма баһыгар «Спецлес» дьэи тэриилэн, хаһыылаахтарынан маһы кэртэригэр үлэ ыытылла сыспыта. Ону бириэмэтигэр республика хаһыаттара суруйаннар

диэгэ аналлаах сокуону өссө да ылына илигэ буолар. — Маһы кэрди туһунан анал сокуон баар буолуохтаабын туһунан этэн аһардын. Итинни сокуону биһиги бэйэбит республикабыт иһигэр ылынахпытын сөп дуо? — Ылыныахпытын сөп. Ону ааһан, хайаан да ылынар наада. Билигин бу боппуруска үлэ ыытыллар. Ол курдук, биһиги сокуон бырайыагынан онгортон, Үрдүкү Сэбиэт Президиумугар дьүүлэстибит. Онон «Саха Республикатын ойуурун

кэнгээн иһэр. Итинник бас-батта бары бу сокуон ылынынабына хайдах да бэрээдэктэниэх тустаах. Сокуон бырайыагар оройуоннар, олохтоох Сэбиэттэр маһы кэрдиини бэрээдэктэрингэ тугу дьаһайахтаахтара чолчу ыйыллар. Мань таһынан өссө биэр докумуон бэлэм-ненилэ сылдьар. Ол курдук, бары мас кэрдэр тэрилтэр, республика таһымыттан сабалаан оройуон, олохтоох Сэбиэт таһымыгар тийэ аттестацияны барыахтаахтар.

үрүйэлэр курааннааһыннара даһаны таһаарыллар буолла. Маньаха маһы кэрди быраабылалара булгуччу тутуһуллара эрайыллар. Оччотугар эрэ тулаһыгар эйгэ-бит кэрэ көстүүлээх, олох-пуугар, доруобуйабытыгар туһалаах буоларын ситиһиэхпит.

— Экология боппуруоһун биһиги хаһыаптыт былааннаахтык сырдатар. Аабааччылар өртүлэригэр элбэх суруктар, этиилэр, туруоруулар даһаны кириэлэр. Хаһыат аабааччыларга тулаһыгар эйгэни харыстааһыҥҥа санааларын аһаастык этэллэр. Бу боппуруостарга быһаччы үлэһит киһи быһыытынан биһиги х а һ а ы л ы т а а б а а ч ч ы л а р ы г а р туһаайан эн тугу этиэн, бабарыан этэй?

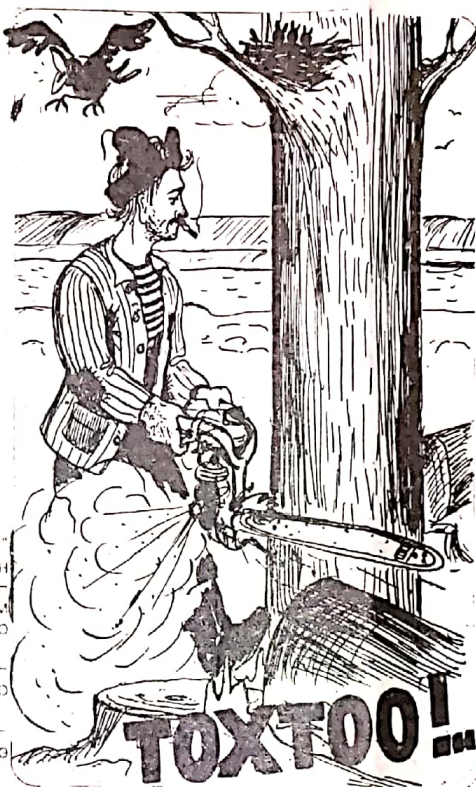
— Хаһыаттар биһиги үлэбитигэр элбэх көмөнү онгороллор. Итинин биһиги махталбыт улахан. Хаһыат нөҥүө дьон санаата, дьон сүбэтэ түмүллэн, Улахан издээннэр тахсыылары бириэмэтигэр тохотулуубут чахчылар аһыаба суох. Аабааччылар итинэхэ активнай кыттыны ылааларыттан киһи үөрэр эрэ. Билигин биһиги республикабытыгар икки ыйдах экологическай месячник бара турар. Тулаһыгар эйгэни харыстааһыҥҥа, ологор сир-уоту тупсарыга, дьилээр тастарыгар көбөрдүүнү ытытыга элбэх үлэ месячник кэмигэр барыахтаах. «Саха сирэ» хаһыат аабааччыларга маньаха активнай кыттыны ылааларыгар мин бабарыан этэ. Ити курдук, ыам ыйын 15 күнүгэр диэри мас кэрдибит дэлээнэлэргэ ыраастааһыны ыытарга эмиз биэр ыйдаххэ месячниги биллэрдибит. Ити үлэ төгө тэрээһиннээхтик, хайдах хаачыстыбалаахтык барарыттан ойуурбт чөлүгөр түһүүтэ тутулуотанар. Онон манна хайдах даһаны ураты болжомтону, кыһамьыны ууран үлэлиэххэ наада.

Тулаһыгар эйгэни харыстааһын — хас биридибит дьыалата. Онон манна бары бутууну туруан үлэлиир эрэ буоллахпытына, үлэ кедьүүстээх буолара биллэр. Онон, түмүктээн эттэххэ, ыраас уулаах, чэбдик салгынаах, кэрэ айылбалаах Амма өрүһү харыстааһыҥҥа бары күөспүтүн холбоон үлэлиибит, хас бириди ыал, хас бириди киһи тулаһыгар эйгэни харыстааһыҥҥа, кинини тупсарыга активнай кыттыны ыларын ситиһиэбит.

Бэсиэдэһини ПРОКОПИЙ КАРАКАНОВ суруйда.

РЕДАКЦИЯТТАН: Манан «Хажытмыз дуу, Кыыс Амма» дьэи ыстатыйаны тула кэспэтиһини түмүктүүбүт. Кэспэтиһигэ кытты-быт бары аабааччыларга, спецна-дистарга, иҥсэҥдигар, салаабааччыларга үстэһиллэ махтанабыт. Кэспэтиһини түмүктүүбүт дьэи-бит. Ол аага, аны бу боппуруска тешубуһит дьэи буолабыт. Экология боппуруоһугар, ол иһигэр Амма да экологиятыгар санаалар-гытын, сүбэлэригин, этиилэригин суруйан ыта турарыгыгар бабарыат.

АММА БАҢЫГАР МАҢЫ КЭРДИИ ТОХТО-ТУЛУННА

нэһилиэнньэ санаатын түмэн, улахан хоромну тахса-сара ыйыллан, тохтотуллан турар. Онон хайа кыалларынан Амма өрүс экологиятын, кини тулаһыгар эйгэтин харыстааһыҥҥа туох кыалларын барытын онгоро сатыырга дьулуһабыт. Бу өрүскэ биһиги атын өрүстөрүбүтүгэр таһаартаабыт албастарбытын хатылааба-тахпытына табыллар.

— Амма баһын айылбатын харыстааһыҥҥа итинник былааннаах кэскиллээх үлэ ыытыллара олус үчүгэй. Амма сүннүгэр ологор нэһилиэнньэ итиннэ махтанан эрэ сөп. Ол эрэри Амма баһын баһыгар дуолугар суудайааччылар, кинини хоро таһыахтарын бабалаахтар олох суох буолбатахтар диир, арааһа, эрдэ буолуо. Ити «Чороон-Наурас» дьэи советскай-сингапурскай холбоһуктаах предприятие тэриллэн, Амма маһын кэрдиигэ холонон көрө сырытта дии?

— Ити холбоһуктаах предприятие Амма баһыгар маһы кэрдиитин букатыннаахтык тохтотубут. Кини Алдан тардытыгар маһы кэрдэригэр Алдан оройуонун салалтатын уонна онно олохтоох кыра норуоттары кытта кэспэтиһини, сөбүлэһини ыытылына. Онон кинилэр оройуон салалтатын кытта сөбүлэһэн, маһы кэрди би-раабылатын кытаанахтык тутуһан үлэни ыытаахтаахтар. Бу холбоһуктаах предприятие сылга 5 мөлүйүүн кубометр маһы кэрдэргэ туруорсубута. Ону биһиги аккаастаабыт Итиннэхэ би-ри суол биричиннэнэн Союз ыһыллыбыта уонна Россия правительствота маһы кэр-

туһунан сокуон Үрдүкү Сэбиэт ыам ыйыгар ыытыллыахтаах сессиятыгар дьүүлэһинигэ киллэр-риллэрэ быһаарыл-лына.

— Ити ылынылыахтаах сокуон сүрүн хаысхата туһу уонна билигин, рынокка кириринэн сибэ-эстээн, тас дойдулары кытта үксүн маһынан эргинэр буолбулутунан, маһы кэрди оройуоннар аһын олус кэнгээтэ ити-эннэ туох да былаана, харыстааһына суох ыытыл-лар буолла. Ылынылы-ахтаах сокуон ити үүнэ-тэһиннэ суох барыны хааччахтыыр, бэрээдэ-тиир кыахтаах дуо?

— Сокуон бырайыагар Саха сирин нэһилиэнньэтин уопсай баайа дьэи этилэр. Итиннэ Россия правительствота Саха Республикатын кытта ойууру туһаныга хайдах сыйһаннаһара чолчу ыйыллар. Ону тэнэ ойууру туһаныга оройуон, нэһилиэк, ойуур х а һ а ы л ы т ы б а т ы н үлэһиттерин, маһы кэрдэр тэрилтэрэр бырааптара уонна эбээһинэстэрэ толору киллэрилиннэ дии саньыбын. Бу сокуон ылыны-набына, туох да мунаба суох, элбэх боппуруостар сокуон харабынан көрөн быһаарыллар кыахтаналлар. Кырдьык, билигин маһы кэрди олус элбээтэ. Бири-ди оройуоннарынан, тэрилтэрлэринэн, кыра пред-приятиеларынан маһы ому-к дойдуларыгар эргини

— Хаһыат аабааччылар Амма өрүһү республикага сөботох хаалбыт экологи-ческай өртүнэн ыраас өрүһүнэн ааттыыллар. Кырдьыга да оннук. Нико-лай Николаевич, бу өрүһү инникитин киртиппэт, өрүү манньк ыраастык тутан ологор туһугар туох үлэни ыытыаха, ханнык дьаһаллары ыытыаха сөбүт?

— Амма — олус ыраас уулаах, кэрэ айылбалаах өрүс. Кинини харыстааһын, көмүскээһин хайдах да наа-да. Экология уонна айылбатын харыстааһын ми-нистерствота даһаны, ойуур хаһаайыстыбатын управле-ниета даһаны манна ураты болжомтолорун уураллар. Амма баһын айылбатын үөрэтиигэ, чинчийэн көрүүгэ ааспыт сылга правительст-веннай комиссия тэриллэн үлэлиэбит. Онон биэр сүрүн боппуруоһунан ким-нээх мас кэрдэллэрин уонна инникитин маһы кэрдиини салгыт ытар наадалаабын эбэтэр наадата суобун быһаары турубута. Ону тэнэ заказнигы, национальнай парканы тэрийэр туһунан кирибит этиилэр үөрэтил-либиттэр.

Билигин Амма баһыгар мас кэрдэр биэр да тэрилтэ суох дьэи биһиги бигитик этэр кыахтаахпыт. Үөһээ Амма дэриэбинэтигэр олох-суйбут мас кэрдэр араас тэрилтэлэр бары